

СТРУКТУРА ЗАОЩАДЖЕНЬ ПО СЕКТОРАХ ЕКОНОМІКИ

Аналіз показників заощаджень у цілому в економіці України хоч і показує нестійкість та значну деформацію у заощаджувальному процесі, однак не розкриває багатьох його особливостей в окремих сферах. Такі особливості зумовлені роллю в інвестиційних процесах кожного інституційного сектора, яка відповідно визначає секторну специфіку процесу заощадження, нагромадження та їх впливу на формування конкурентоспроможного середовища в Україні. Якість інституційного середовища в Україні, зумовлена невідповідністю рівня розвитку інститутів вимогам суспільства, накладає негативний вплив на перебіг процесу капіталоутворення, тому інституційні основи формування легальних заощаджень не спрацьовують.

Проблема досягнення високої норми заощаджень потребує комплексного підходу й аналізу структури заощаджень, яка зумовлює їх якісний стан, аргументом чого є висока норма заощаджень (1990 р. – 35,9% ВВП), з якою Україна розпочинала трансформацію економічної системи. Тобто стан заощаджень повинен оцінюватися не тільки за кількісними параметрами, а й за якісними, зумовленими їх секторним розподілом із урахуванням зношеності матеріально-технічної бази, стану людського капіталу, фіскальної, монетарної і зовнішньоекономічної політики.

Структура розподілу загальної суми заощаджень по секторах економіки залишається нестабільною і рухомою через різнонаправленість протікання процесу заощадження. Загалом переломним роком у зниженні заощаджень є 1997 р., коли частка валових заощаджень (ВЗ) нефінансових корпорацій припинила скорочуватися і склала 5,9% ВВП, проти 2,1% у 1996 р., а ВЗ домашніх господарств у 1997 р. склали 2,2% ВВП, проти 1,0% 1996 р. Частка державного сектора хоча і значно скоротилася порівняно з 1996 р. (16,3% ВВП), все ж складала 9,9% ВВП (див. табл. 1). Відносно висока частка держави у заощадженнях свідчить про її значну роль у фінансуванні капіталовкладень у всіх секторах. Нестабільність стану економіки у 1997 р.

Таблиця 1

Розподіл валових і чистих заощаджень по секторах економіки (% до ВВП)*

Роки	нефінансові корпорації		фінансові корпорації		сектор загальнодержавного управління		домашні господарства		некомерційні організації		всього економіка	
	валові заощадження	чисті заощадження	валові заощадження	чисті заощадження	валові заощадження	чисті заощадження	валові заощадження	чисті заощадження	валові заощадження	чисті заощадження	валові заощадження	чисті заощадження
	1990	14,1	-0,7	0,1	0,1	10,8	9,8	10,1	9,4	0,8	0,2	35,9
1991	17,8	2,6	1,6	1,5	-4,8	-6,1	18,0	17,5	0,4	-0,3	33,1	15,1
1992	26,0	10,0	3,3	3,3	-1,6	-3,2	9,0	8,7	0,01	-0,8	36,7	17,9
1993	13,3	-3,0	9,0	8,9	8,3	5,8	3,1	2,7	0,1	-1,09	33,8	13,7
1994	9,5	-7,4	6,6	6,5	15,1	13,8	1,1	0,5	-0,1	-0,3	32,2	13,2
1995	4,8	-10,0	1,0	0,9	16,2	13,6	1,6	1,4	-0,3	-0,9	23,2	5,0
1996	2,1	-13,0	0,9	0,8	16,3	14,2	1,0	1,0	-0,2	-0,9	20,0	1,9
1997	5,9	-9,4	0,8	0,7	9,9	7,6	2,2	2,0	0,001	-0,6	18,8	0,18
1998	4,5	-10,6	1,3	1,1	12,1	9,3	1,4	1,1	0,02	-0,5	19,1	0,34
1999	9,7	-4,7	1,6	1,4	10,0	7,5	1,1	0,8	0,01	-0,4	22,5	4,7
2000	10,9	-3,1	1,2	0,9	9,8	7,0	2,7	2,5	0,03	-0,4	24,6	6,9
2001	15,4	2,1	1,9	1,7	4,7	2,0	3,5	3,3	0,07	-0,3	25,6	8,8
2002	13,0	0,5	1,8	1,6	5,3	2,4	7,8	7,6	0,04	-0,3	27,7	11,7

*Розраховано за даними "Національні Рахунки 1990–2002 рр."; Статистичний бюлетень "Національні рахунки України за 2003 р. – К., 2004. – С. 12.

продемонстрована зниженням валових заощаджень у секторах нефінансових корпорацій у 1998 р. на 1,4% ВВП (порівняно з 1997 р.) і ще глибшою кризою чистих заощаджень (ЧЗ), розмір яких у 1998 р. становив від'ємну величину -10,6% ВВП. Водночас зростання частки ВЗ державного сектора у 1998 р. до 12,1% ВВП, а ЧЗ до 9,3% ВВП, і зниження частки ВЗ домашніх господарств із 2,2% ВВП у 1997 р. до 1,4% ВВП у 1998 р., в умовах першого року зростання національних ВЗ (1998 р. 19,1%) і ЧЗ (1998 р. 0,34%) свідчить про наявність деструктивних пропорцій у вищеописаних секторах (див. табл.1).

Тільки у 1999 р. в Україні намітилися нові тенденції у зміні пропорцій розподілу заощаджень по секторах, тобто за 1990–2002 рр. можна виділити два періоди розвитку.

I період – 1990–1998 рр. – зменшення у ВВП частки ВЗ нефінансових корпорацій від 14,1% ВВП у 1990 р. до 4,5% ВВП у 1998 р. і ЧЗ відповідно від 0,7% ВВП до -4,7% ВВП і при цьому зростання частки ВЗ державного сектора від 10,8% ВВП у 1990 р. до 12,1% ВВП у 1998 р. ЧЗ складала 9,3% ВВП у 1998 р. Для фінансового сектора у даний період характерне зростання ВЗ від 0,1% ВВП у 1990 р. до 1,3% ВВП у 1998 р., а ЧЗ від 0,1% до 1,1% ВВП. Заощадження некомерційних організацій через специфіку їхньої діяльності, яка полягає у наданні послуг чи продукту домашнім господарствам безоплатно, або за цінами, які не мають економічного значення чи були мінімальними, у період 1990–1998 рр. характеризується зменшенням ВЗ від 0,8% ВВП до 0,02% ВВП, а ЧЗ від 0,2% ВВП до -0,5% ВВП.

II період – 1999–2002 рр. – зміщення переваги ВЗ у сектори нефінансових корпорацій і домашніх господарств. За чотири роки (1999–2002 рр.) частка ВЗ сектора нефінансових корпорацій зросла від 9,7% ВВП до 13,0% ВВП і відповідно ЧЗ від -4,7% до 0,5% ВВП, а у секторі домашніх господарств відбулося зростання ВЗ від 1,1% до 7,8%, а ЧЗ від 0,8% до 7,6% ВВП. Характерним є зростання заощаджень фінансових корпорацій: ВЗ за період 1999–2002 рр. зросло від 1,6% до 1,8% ВВП, а ЧЗ від 1,4% до 1,6% ВВП. Відмінною ознакою даного періоду є значне скорочення у ВВП валових заощаджень державного сектора від 10,0% ВВП у 1990 р. до 5,3% у 2002 р. і відповідно ЧЗ за цей період від 7,5% до 2,4%.

Таким чином, економіка України перебуває на етапі виходу з кризи, тому для стабілізації економічного зростання слід

сформувати інвестиційно-інноваційну модель розвитку, яка б ґрунтувалася на розвитку реального сектора. Необхідною умовою цього є концентрація оптимальних фінансових ресурсів, основним джерелом яких повинні стати чисті заощадження.